

	<p>ECONOMIES' HORIZONS Економічні горизонти</p> <p>DOI: doi.org/10.31499/2616-5236 Homepage: http://eh.udpu.edu.ua</p>		<p>ISSN 2522-9273 (print) 2616-5236 (online)</p>
---	---	---	--

UDC: 346.7:338.48(477)](045)

DOI: [10.31499/2616-5236.1\(27\).2024.298788](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(27).2024.298788)

*Oksana Lytvyn, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Ph.D, Senior Lecturer of the Department of Technologies and Organization of
Tourism and Hotel and Restaurant Business*

*Iryna Kyryliuk, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Technologies and
Organization of Tourism and Hotel and Restaurant Business*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ REGULATORY AND LEGAL REGULATION OF THE TOURISM INDUSTRY IN UKRAINE

Анотація: Метою дослідження є визначення проблемних питань нормативно-правового регулювання туристичної галузі та впливу органів державної влади на розвиток сфери туризму в Україні. В статті доведено, що структура управління туристичною діяльністю в Україні має включати міжнародний, державний, обласний, регіональний і місцевий рівні. Діяльність туристичних підприємств та інших суб'єктів господарювання безпосередньо залежить від прийнятих рішень та скоординованих дій вищих ланок управління, тому вони є найбільш вразливими до змін або інших загроз.

Abstract: The purpose of the study is to identify problematic issues of regulatory regulation of the tourism industry and the influence of state authorities on the development of tourism in Ukraine. The article proves that the structure of tourism management in Ukraine should include international, state, regional, regional and local levels. It has been determined that special attention is required to the local level of organization of tourism activities, on which the work of a significant number of economic entities is concentrated. The activities of tourism enterprises and other business entities directly depend on the decisions taken and the coordinated actions of the highest levels of management, so they are most vulnerable to changes or other threats. The legal regulation of tourism activities in Ukraine is carried out on the basis of the laws of Ukraine, orders of the President of Ukraine, orders of the Ministry of Economy of Ukraine, Orders of the Ministry of

Communities, Territories and Infrastructure of Ukraine, acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine, industry standards, international and other regulatory legal acts that ensure the organization and provision of tourism services. An important component of public management of tourism activities is the use of the category «method» as a way of implementing managerial functions through the organizational and administrative influence of the management entity on the activity of the object to achieve managerial goals. There is a direct connection between the functions of public administration and the methods by which the state can implement them. The use of modern management methods makes it possible to compete in the market of tourist services, provide quality tourist services and effectively perform the tasks and functions. The methodology for managing the tourism industry determines what procedures need to be used to make management decisions. The use of certain methods of tourism management is carried out both at the state and regional and local levels. In terms of integration processes, the search for a model of economic development, the Ukrainian government has embarked on the path of decentralization. One of the steps of its implementation is the transfer of power, financial resources and responsibility to the ground. For this, a number of decisions were made, which led to the beginning of the voluntary unification of individual settlements in accordance with geographical and economic features.

Keywords: *tourism, tourism activities, the tourism industry, legal regulation, legal support, public authorities, tourist enterprise, tourism management, management structure*

Ключові слова: *туризм, туристична діяльність, туристична галузь, нормативно-правове регулювання, правове забезпечення, органи державної влади, туристичне підприємство, управління туристичною діяльністю, структура управління*

Постановка проблеми. Управління туристичною діяльністю в Україні здійснюється на чіткій правовій основі, яка визначає цілеспрямований вплив органів державної влади на розвиток туристичної галузі, в тому числі створення сприятливих умов для її розвитку. Нормативно-правове регулювання має важливе значення у забезпеченні ефективного застосування чинного законодавства уповноваженими органами державної влади, зокрема впровадження своєчасних та об'єктивних методів впливу на суб'єктів ринку туристичних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання нормативно-правового регулювання туристичної галузі висвітлено у низці наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених як: І. Жук, О. Зима, Є. Козловський, О. Лютак, А. Михалко, О. Кравчук, І. Школа, Е. Щепанський, Г. Брусільцева, та інші. Проте, недостатньо уваги приділяється правовим аспектам здійснення туристичної діяльності на різних рівнях державного управління для уникнення найбільш поширених помилок ефективного задоволення потреб споживачів таких послуг та досягнення успіху у

конкурентній боротьбі на ринку туристичних послуг, що і зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні нормативно-правового регулювання туристичної діяльності в Україні для ефективного розвитку туристичного сектору.

Виклад основного матеріалу.

Туристична індустрія у світовому просторі набуває глобального явища і являється потенціалом економічного розвитку багатьох країн світу, забезпечуючи канали міжнародної співпраці і складові життєдіяльності більшої частини населення. Події в Україні, починаючи з 2014 року, пов'язані з анексією Кримського півострова та частини Луганської і Донецької області, у 2020 році – з важкою кризою, спричиненою COVID-19 і у 2022 році – початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, вимагають нових підходів до управління туристичною галуззю на державному та регіональному рівні та на рівні діяльності туристичних підприємств [7, с. 21].

Створення сприятливих умов для розвитку туристичної галузі України визначається цілеспрямованим впливом органів державної влади на її розвиток. Державне регулювання туристичною діяльністю включає систему дій і заходів держави, які відображають вибір і застосування сукупності інструментів, через які здійснюється прямиий чи опосередкований вплив на об'єкти й суб'єкти туристичної діяльності та створюється сприятливе середовище

для розвитку цього виду діяльності [3].

Правове регулювання туристичної діяльності в Україні забезпечують чотири групи нормативно-правових актів у сфері туризму:

- 1) Конституція України;
- 2) нормативні документи з регулювання туристичної діяльності;
- 3) спеціальне законодавство України про туризм;
- 4) міжнародні договори, конвенції, рішення з питань регулювання міжнародного туризму [1].

Перша група включає Конституцію України, що є основою законодавства про туризм, норми якої регламентують найважливіші відносини у сфері туризму.

Друга група формує законодавство загальної дії, зокрема нормативні документи, які регулюють туристичні та інші суспільні відносини для реалізації людиною і громадянином права на свободу пересування, відпочинок та інших суміжних прав і свобод у туристичних подорожах.

Третя група включає спеціальне законодавство України про туризм, зокрема Закон України «Про туризм», постанови Верховної Ради України з питань туризму, укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України щодо туризму, відомчі акти державних компетентних органів з питань туризму.

Напрацювання принципів та норм регулюють питання у сфері туризму міжнародним співтовариством зумовило

виділення міжнародного права в окрему групу – четверту, яка становить міжнародні договори (двосторонні або багатосторонні) України у сфері туризму; міжнародні конвенції, що регламентують порядок надання туристичних послуг, рішення міжнародних недержавних організацій з питань туризму здійснення туристичних формальностей; тощо.

Нормативно-правове регулювання туристичної діяльності

в Україні здійснюється на підставі законів України, наказів Президента України, наказів Міністерства економіки України, Наказів Міністерства громад, територій та інфраструктури України, актів Кабінету Міністрів України, галузевих стандартів, міжнародних та інших нормативно-правових актів, які забезпечують організацію й надання туристичних послуг (Рис. 1).

Рис. 1. Нормативно-правове регулювання туризму в Україні

Джерело: складено автором.

Основною метою прийняття цього Закону є виконання основних рекомендацій Всесвітньої туристичної організації, а також імплементація у вітчизняне законодавство головних положень Регламентів та Директив Європейського Союзу, які стосуються сфери гостинності.

Центральним органом виконавчої влади з реалізації державної політики в галузі туризму і курортів в Україні є Державне

агентство розвитку туризму (ДАРТ), створене 4 грудня 2019 року згідно з постановою Кабінету Міністрів України за № 995 «Питання утворення деяких центральних органів виконавчої влади» і підпорядковується Міністерству громад, територій та інфраструктури України. ДАРТ у своїй діяльності покликане забезпечувати сталий розвиток туристичної галузі шляхом об'єднання досвіду, ресурсів і знань усіх учасників туристичного ринку

України та міжнародних партнерів, реалізуючи єдину державну туристичну політику, використовуючи ефективні методи управління [2, с. 95].

Ефективність нормативно-правового регулювання у туристичному секторі має забезпечуватися відповідною структурою управління туристичної діяльності в Україні та включати міжнародний, державний, обласний, регіональний і місцевий рівні. Особливої уваги потребує місцевий рівень організації туристичної діяльності, на якому зосереджена робота значної кількості суб'єктів господарювання.

Діяльність туристичних підприємств та інших суб'єктів господарювання безпосередньо залежить від прийнятих рішень та скоординованих дій вищих ланок управління, тому вони є найбільш вразливими до змін або інших загроз.

Військові дії на території України зумовлюють звернення особливої уваги з боку органів державної влади на підтримку саме галузі туризму. Окупація туристичних регіонів, знищення та пошкодження туристичної інфраструктури мають негативні наслідки та впливають на туристичні потоки.

Існує прямий зв'язок між функціями державного управління та методами, за допомогою яких держава може їх реалізувати. Використання сучасних методів управління дає можливість конкурувати на ринку туристичних послуг, надавати якісні туристичні послуги та ефективно виконувати

поставлені завдання й функції [6, с. 255].

Використання певних методів управління в туристичній діяльності здійснюється як на державному, так і на регіональному і місцевому рівнях. В умовах інтеграційних процесів, пошуку моделі розвитку економіки уряд України став на шлях децентралізації. Одним із кроків її проведення стає передача владних повноважень, фінансових ресурсів і відповідальності на місця. Для цього прийнято низку рішень, які зумовили початок добровільного об'єднання окремих населених пунктів згідно з географічними й економічними особливостями. Саме добровільний процес дозволяє оцінити реальні перспективи для громад, а отже, розширює власне самоуправління населення, збільшує надходження реальних, так званих «живих» коштів на розбудову інфраструктури й посилює відповідальність за подальший розвиток своєї території [2, с. 94].

Децентралізація розширює роль адміністративних територій, у тому числі і туристичних комплексів, які мають рекреаційний, історико-культурний та природний потенціал і забезпечені відповідними інфраструктурними об'єктами. Українські громади мають великий туристичний ресурс, а реформа місцевого самоврядування спонукає використовувати його для залучення інвестицій і розвитку туризму. Туризм – це інструмент, що може стати початком комплексного розвитку міста і громади [5, с. 72].

Ефективність системи управління в умовах децентралізації

влади можна довести шляхом аналізу структурних елементів на різних рівнях управління (державному, регіональному, місцевому) та їх взаємодії. Адже децентралізація передбачає розширення повноважень органів місцевого самоврядування, зростання дохідної частини місцевих бюджетів на рівні ОТГ, що дозволяє впливати на управління розвитком туристичного сектору та сприяти розвитку на усіх рівнях – від місцевого до державного.

Варто відзначити, що необхідним вектором роботи державних установ та місцевих органів влади в галузі туризму на всіх рівнях є координація регіональних та місцевих програм із загальною стратегією розвитку

туризму та курортів; якість реалізації проєктів, а також рівень кваліфікації державних службовців, які мають повноваження здійснювати реформи у сфері туризму [12].

16 березня 2017 року Кабінетом Міністрів України схвалено Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [11], у якій сформовані умови сталого розвитку сфери туризму та курортів, що цілком відповідає зобов'язанням України в рамках виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (глава 16 розділу 5 Угоди) [13] та включає поєднання галузевої, територіальної і секторальної складових (Рис. 2.)

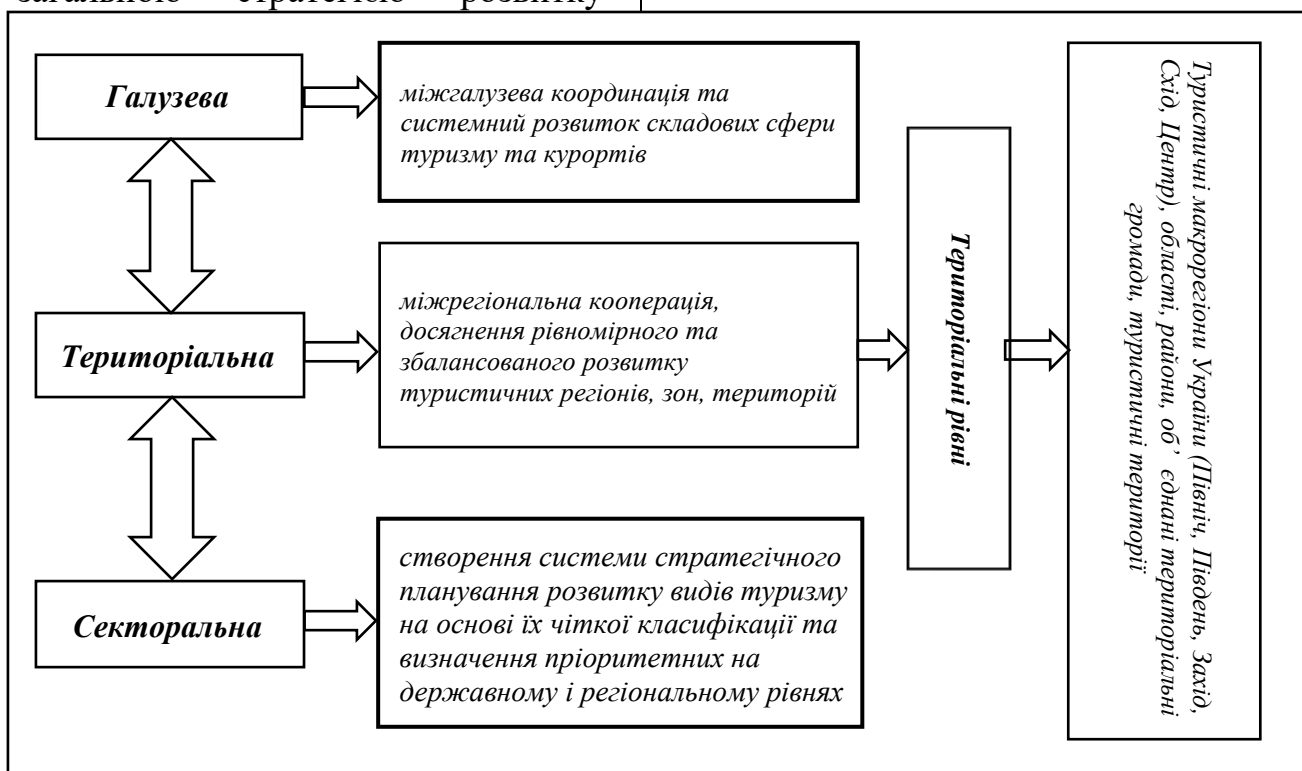

Рис. 2. Складові державної політики у галузі туризму

Джерело: розроблено автором на основі [10].

Визначені пріоритетні напрямки досягнення цілей Стратегії можливі при ефективній

взаємодії фінансового, економічного, організаційного і правового механізмів державного

управління розвитку туристичної галузі.

Дослідження показали, що розвиток туризму в Україні вимагає пошуку нових інноваційних форм регулювання цієї сфери діяльності, напрямів координації діяльності органів влади, територіальних громад та суб'єктів господарювання, відповідно до умов, що склалися на теперішній час в Україні. Одним з таких інноваційних інструментів розвитку туризму є створення туристичних кластерів.

Усі форми співпраці в кінцевому результаті мають формувати туристичну привабливість, яка є важливим напрямком стратегічного розвитку у регіонах та країні. Вони визначаються значним туристично-рекреаційним потенціалом та сприятимуть підвищенню ефективності його використання. Підтримка і сприяння розвитку міжнародного туризму з боку держави з впровадженням у діяльність Державної стратегії регіонального розвитку України можуть допомогти вирішити проблеми фінансового забезпечення регіонів та територіальних громад,

використовуючи платежі туристичної галузі.

Висновки. Управління туристичною діяльністю в Україні здійснюється у формі нормативно-правового регулювання, що забезпечує реалізацію державної політики в галузі туризму. Органи державної влади є ключовою ланкою в управлінні та забезпеченні розвитку туризму. Важливим аспектом є налагодження регіонального співробітництва в удосконаленні та просуванні національних туристичних продуктів на міжнародному ринку туристичних послуг. Першочерговим завданням державної політики має бути приведення внутрішнього законодавства в галузі туризму у відповідність до норм ЄС, розробка механізму запровадження міжнародних стандартів на національному ринку туристичних послуг, запровадження відповідного міжнародного досвіду системи сертифікації і стандартизації туристичних послуг, стимулювання та підтримка діяльності підприємств, задіяних у наданні туристичних послуг.

References

- Brusiltseva H. M., Zyma O. H. (2019) *Pravove rehuliuвання turystychnoi diialnosti*. Kharkiv: KhNEU im. S. Kuznetsia [in Ukrainian].
- Yerko I., Chyr N., Kacharovskiy R. (2018) *Novitni mozhlyvosti funktsionuvannya turystychnoi haluzi Volynskoi oblasti v umovakh detsentralizatsii vlady* [The latest opportunities for the functioning of the tourism industry of the Volyn region in the context of decentralization of power]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka East European National University* 3(376), 93–98 [in Ukrainian].
- Kozlovskiy Ye. V., Bulhakova N. V. (2017) *Zakonodavche zabezpechennia turystychnoi diialnosti v inozemnykh derzhavakh*. [Legislative support of tourism activities in foreign countries]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – Public Administration: Improvement and Development* 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?n=4&y=2017> [in Ukrainian].

- Kostynets V. V. (2021) *Kontseptualni zasady derzhavnoho rehuliuвання ekonomichnym rozvytkom sektoru turystychnykh posluh v Ukraini. [Conceptual principles of state regulation of economic development of the tourism services sector in Ukraine]. Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy. 239, 17–24 [in Ukrainian].*
- Leonenko N. A. (2019) *Pravovyi mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання turystychnoi sfery Ukrainy. [Legal mechanism of state regulation of the tourism sector of Ukraine]. Publichne upravlinnia ta mytne administruvannya – Public Administration and Customs Administration. 1 (20), 69–75 [in Ukrainian].*
- Lytvyn O. V. (2019) *Aktualizatsiia metodiv upravlinnia turystychnym pidpriemstvom. Ekonomika ta upravlinnia v XXI st.: vyklyky ta perspektyvy rozvytku: proceedings of the Scientific and Practical Conference. Uman: Vizavi, 254–257 [in Ukrainian].*
- Lytvyn O. V. (2023) *Suchasni tendentsii upravlinnia turystychnoiu diialnistiu v Ukraini. [Current trends in tourism management in Ukraine] Intelpekt XXI – Intellect XXI. 1, 21-25 [in Ukrainian].*
- Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro turyzm» ta deiakyykh inshykh zakonodavchykh aktiv shchodo osnovnykh zasad rozvytku turyzmu. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=4162&skl=10 [in Ukrainian].*
- Pro turyzm: Zakon Ukrainy vid 1995. № 31. St. 24. (1995). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].*
- Pro ratyfikatsiiu Yevropeiskoi khartii mistsevoho samovriaduvannya: Zakon Ukrainy vid 15.07. 1997 r. № 452/97-VR. (1997) Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, 38, 249 [in Ukrainian].*
- Pro skhvalennia Stratehii rozvytku turyzmu ta kurortiv na period do 2026 roku: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16.03.2017 r. № 168-r. (2017) URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249826501> [in Ukrainian].*
- Stroiko T. V., Prokof'iev D. I., Lazarenko V. O. (2020) Fiskalni mekhanizmy rehuliuвання sfery turyzmu v umovakh detsentralizatsii vlady v Ukraini. [Fiscal Mechanisms of Tourism Regulation in the Conditions of Decentralization of Power in Ukraine] Derzhava ta rehiony – State and regions. 6(117). 138–143 [in Ukrainian].*
- Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony: ratyfikovana iz zaiavoiu Zakonom Ukrainy vid 16.09.2014 № 1678-VII. (2014) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].*